

سومین نمایش ملی
بانو حضرت زهرا سلامتی
بزرگداشت حضرت خدیجه

۳۰ دی ماه ۱۴۰۰ ، استان یزد

ISC
Islamic World Science Citation Center

CIVILICA

SID

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
انجمن علمی اساتید و محققان ایرانی
انجمن علمی پژوهشی اساتید و محققان ایرانی
انجمن علمی اساتید و محققان ایرانی
انجمن علمی اساتید و محققان ایرانی
انجمن علمی اساتید و محققان ایرانی
انجمن علمی اساتید و محققان ایرانی
انجمن علمی اساتید و محققان ایرانی
انجمن علمی اساتید و محققان ایرانی
انجمن علمی اساتید و محققان ایرانی

جایگاه حضرت خدیجه (س) در میان مردم هم عصر خود

زهرا شریفی^۱

سمیه سپهری^۲

چکیده

حضرت خدیجه (سلام الله علیها) از شخصیت‌های بی‌نظیر تاریخی است که دارای ویژگی‌هایی بودند که در بین مردم هم عصر خود، متمایز از بقیه بودند با اینکه مردم در عصر جاهلیت بودند و حضرت خدیجه (سلام الله علیها) دینی متمایز از آنها داشتند ولی به خاطر شرف و بزرگی ایشان مشرکان هم توجه خاصی به ایشان داشتند آنها که برای زن هیچ گونه احترامی قائل نبودند و دختران را زنده به گور می‌کردند برای حضرت خدیجه (سلام الله علیها) جایگاه خاصی قائل بودند. عظمت ایشان در جایی بیشتر نمایان می‌شود که ایشان می‌دانستند با ازدواج با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) دچار سختی می‌شوند و سرزنش می‌شوند با این حال به خاطر هدف والایی که داشتند تحمل کردند. در این مقاله به روش توصیفی به جایگاه حضرت خدیجه (سلام الله علیها) در بین مردم هم عصر خود قبل و بعد از ازدواج با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) پرداخته شده است. وظیفه هر مسلمانی است تا با شناخت مقام و جایگاه ایشان، و الگو گرفتن از این بانوی نمونه، گامی در مسیر تکامل خود بردارد تا بتواند سختی‌ها را بهتر تحمل کند.

واژگان کلیدی: حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، ام المومنین، عفت، زکیه و مبارکه

^۱. طلبه سطح دو، حوزه علمیه حضرت زینب (سلام الله علیها).

^۲. فارغ التحصیل سطح سه، مؤسسه آموزش عالی امام حسین (علیه السلام)، s.sepohri1362@gmail.com

مقدمه

مقام و شخصیت حضرت خدیجه (سلام الله علیها) با هیچ معیاری قابل اندازه گیری نیست ولی با این حال والایی شخصیت آن حضرت به قدری نمایان است که حتی در عصر جاهلیت نیز صفاتی مثل «طاهره» به ایشان داده شده بود و در بین مردم زبانزد در پاکدامنی و دانش و خرد بوده اند.

بررسی جایگاه حضرت خدیجه (سلام الله علیها) به خصوص قبل از اسلام به شناخت جایگاه حقیقی ایشان کمک می کند و ارزش ایشان نزد ما چند برابر می شود شناخت جایگاه حضرت خدیجه (سلام الله علیها) به فهم بهتر ما نسبت مقام و منزلت این بانوی بزرگ می انجامد. از جهت اینکه ایشان مادر حضرت زهرا (سلام الله علیها) و به اهل بیت (علیهم السلام) انتساب دارند لازم است آن بانوی بزرگوار بیشتر شناخته شوند و در جامعه بعنوان الگوی نمونه شناسانده شود.

هر چند در شأن این بانو کتابهای متعددی از قبیل خصائص ام المومنین حضرت خدیجه (سلام الله علیها) نوشته حسین تهرانی در تاریخ ۱۳۹۳، ویژگی های شخصیتی حضرت خدیجه و... بیان شده است؛ ولی در این مقاله به صورت اختصاصی جایگاه ایشان در نزد مردم، قبل و بعد از ازدواج با پیامبر (صلی الله علیه و آله) بررسی شده است تا عظمت ایشان بخاطر سختی هایی که در راه حمایت از اسلام و پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) متحمل شدند.

جایگاه حضرت خدیجه (سلام الله علیها) قبل از ازدواج با پیامبر صلی الله علیه و آله

حضرت خدیجه (سلام الله علیها) دارای جایگاه رفیع اجتماعی بودند و منتسب به خاندان اصیل، ممتاز، برجسته و اهل دانش و حکمت بودند. خاندان ایشان موحد و متدین به ادیان آسمانی بودند.

پدرام المؤمنین خدیجه، خویلد بن اسد بن عبدالعزی بن قصی بن کلاب و از بزرگان قبیله است. (یعقوبی، ۱۳۸۹، ج ۲، ص ۸۴) مادر سیده خدیجه، زنی فاضله به نام فاطمه دختر زائده بن الاصم بن هرم بن رواحه بن حجر بن عبد بن معیص بن عامر بن لوی است. (ابن هشام، ۱۳۷۵ ق، ج ۱، ص ۱۲۲)

از جوانی به کسب و کار و تجارت پرداخت و از همان موقع به خاطر دوراندیشی و هوشی که داشت، در میان اعراب زبانزد شد حضرت خدیجه (سلام الله علیها) از نظر مدیریت و ساماندهی به ویژه در موضوع تجارت یگانه بانوی روزگار بوده است.

ایشان هر گز به تجارت به عنوان ابزاری برای کسب درآمدهای سرشار به هر طریق نمی‌نگریست و در پی سود جویی بی‌رویه نبود و سعی در تجارتي عاری از درآمد ناصحیح بود (حسینی، بی‌تا).

در تاریخ بارها از او با القابی، چون «بانوی عاقل» یا «بانوی دوراندیش و خردمند» یاد شده، ولی بهترین لقب او «بانوی بانوان قریش» است که اشاره به جایگاه او در میان مردم دارد. حضرت خدیجه میل زیادی به تجارتي که در مکه رایج بود، داشت و فعالیت تجاری او در مکه انجام می‌شد؛ وی از راه تجارت ثروت زیادی پیدا کرد تا این که در رأس تجار مکه قرار گرفت، به طوری که ثروت هیچ زنی در مکه به ثروت او نمی‌رسید. گروهی از مکیان بودند که با اموال او به عنوان مضاربه بر طبق شرط در تعیین سود کار می‌کردند.

در شجره طوبی آمده است: خدیجه (سلام الله علیها) زیباترین زنها از نظر جمال، کاملترین از نظر عقل، تمام‌ترین از نظر رأی و تصمیم‌گیری، و زیادترین از نظر عفت، دین، حیا، مروت و مال بود. همچنین ایشان دارای خواستگاران از ثروتمندان و بزرگان مکه بودند که خود نشانه دهند مورد احترام بودن حضرت است. (بی‌تا، بی‌تا)

از برجسته‌ترین ویژگی‌های حضرت خدیجه (سلام الله علیها) پاک‌منشی و پاکدامنی ایشان است به طوری که در عصر جاهلیت به ایشان لقب «طاهره» دادند آن هم در زمانی که بسیاری از زنان به انحرافات عصر جاهلی آلوده شده بودند. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) نه تنها در زمان ظهور اسلام بلکه قبل از آن هم مسأله حجاب را کاملاً رعایت می‌کرد و خود را در معرض دید نامحرمین قرار نمی‌داد. (تهرانی، ۱۳۹۳، ص ۴۵ و ۴۸)

از صفات نیکوی خدیجه ام‌المؤمنین عفت او است او از عقیف‌ترین و پاک‌ترین زنان قریش بود و در پاکی و سلامت، ضرب‌المثل جامعه جاهلی شد؛ جامعه‌ای که اکثر زنان آن از هر صفت شایسته‌ای که باید هر زنی از آن بهره‌مند باشد، بی‌نصیب بود. (طبسی، بی‌تا)

از دیگر مراتب فضایل حضرت می‌توان به دانش ایشان اشاره کرد که حضرت زنی دانشمند بسیار فهیم پر تجربه بسیار روشن بین و صاحب‌کمال بودند و از القاب دیگر آن حضرت در عصر جاهلیت می‌توان به مبارکه، زکیه، صدیقه، راضیه، مرضیه و... اشاره کرد.

یکی دیگر از خصوصیات حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، عدالت‌طلبی، آزادی‌خواهی، حق‌جویی، برابری‌خواهی و مبارزه با ظلم و برتری‌جویی و نژادپرستی می‌باشد حضرت از پیش‌تازترین بانوان در تاریخ اسلام، در گرایش به حق و عدالت بوده است.

دختر خویلد در سجایا و کمالات اخلاقی زبانزد و نمونه بود و به حق ایشان کفو خوبی برای پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) بود. بی تردید می توان گفت که این سجایا و فضایل اخلاقی سبب شد تا خدیجه (سلام الله علیها) برای همسری پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) شایسته شمرده شود. طبق روایات، او برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) یآوری صدیق بود. (سیر اعلام النبلاء، ج ۲، ص ۱۱۴)

خدیجه (سلام الله علیها) در بین اقوام خود یگانه و ممتاز و میان اقران کم نظیر بود. او به فضیلت اخلاقی و پذیرایی های شایان بسیار معروف بود و بدین جهت زنان مکه به وی حسد میورزیدند. حضرت خدیجه در آن ایام همواره به نیازمندان کمک می کرد و در جامعه آن دوران به عنوان بانویی پرهیزکار و مورد احترام شناخته شده بود. ام المؤمنین خدیجه از بخشنده ترین مردم بود مبالغ زیادی را به مسلمانانی که توسط قریش شکنجه می شدند و از همه حقوقشان محروم شده بودند، می بخشید. ایشان سخاوتمندانه به بیچارگان انفاق می کرد و به رفع نیازهای آنان می پرداخت. زمانی که پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و بنی هاشم در شعب ابی طالب محصور بودند و قریش آنان را مجبور به اقامت در آن جا کرده بودند تا بمیرند، حضرت خدیجه نقش مهمی در انفاق به پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و بنی هاشم داشت. (طبسی، بی تا) آنچه ذکر شد برخی از ویژگی های ام المؤمنین خدیجه بود که او را از سایر زنان قریش و غیر قریش ممتاز کرده بود.

جایگاه حضرت خدیجه (سلام الله علیها) بعد از ازدواج با پیامبر

بعد از ازدواج پیامبر اکرم که در آن زمان جوان فقیری بود، حضرت جایگاه خود را از دست داد به طوری که حتی زمان به دنیا آوردن فرزندشان فاطمه زهرا (سلام الله علیها) هیچکدام از زنان برای کمک به ایشان نرفتند. ایشان برخلاف تصور همه که فکر می کردند به دلیل ثوتمند بودن نازپروده هستند با وجود سختی های زیاد آزار و اذیت کفار و مشکلات اقتصادی در شعب ابی طالب تحمل بالایی داشتند.

از ویژگی ام المؤمنین خدیجه این بود که اراده نیرومندی داشت که در برابر حوادث بزرگی که او را احاطه می کرد، سر خم نمی کرد. هنگامی که اسلام خود را اعلام کرد و دعوت مبارک را پذیرفت و آن چه از ثروت کلانی که مالک آن بود، برای کمک به اسلام تقدیم کرد و توجهی به نیروی مخالف زن و مردی که با تمام توان در برابر او ایستاده بودند، نکرد بلکه با شجاعت به فعالیت هایش برای کمک به همسرش و کوششید ام المؤمنین خدیجه (سلام الله علیها) از آغاز دعوت اسلام با پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) همراه بود و در حالی که آن حضرت در سخت ترین شرایط و بزرگ ترین بلا و محنت قرار داشت و آنچه را پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) از رنج و سختی ها متحمل شد، او هم مانند آن را متحمل می شد. (طبسی، بی تا)

قریشیان از او دوری گزیدند، زنانشان او را ترک کردند و با گفتار زشت و دشنام به مقابله با او برخاستند اما او بردباری و شکیبایی ورزید و در راه اسلام رنج ها و مشکلات فراوانی را تحمل کرد و به دنبال اجر الهی، نجات جامعه از خرافات جاهلی و رهنمون ساختن آنان به دینی بود که ارزش های پسندیده و اصول نیک فراوان دارد و انسان در سایه آن به عدالت و حق می رسد.

حضرت خدیجه (سلام الله علیها) با پیوستن به حق از همه کس و همه چیز خود گذشت و تن به ازدواج با پیامبر اکرم داد و همگان را با خود دشمن نمود و در دنیا کسی جز آن حضرت پیدا نمی شود که در اوج رفاه و آسایش باشد ولی برای خدا به نعمت و عزت و شوکت شاهانه پشت کند و در تیره ترین ایام سختی در کنار همسرش بایستد و با او در سخت ترین نوع شکنجه و آزار به پاس وفادار ماندن به ایمانش، شرکت کند. (تهرانی، ۱۳۹۳)

این بانوی جمال و کمال در دوران دشواری و سختی و درگیر و دار مشکلات طاقت فرسا که در زندگی اش با پیامبر رخ می داد و شکیباترین و پرتحمل ترین مددکار بود و در برابر همه رویدادهای سخت و پی در پی سنگ صبور و حتی آرامش بخش دل پیامبر و اطرافیان بود.

مشکلات و سختی ها از سخن های گزنده و موضع گیری های زننده و جسارت و اهانت و دروغ انگاری به پیامبر و خانواده پیامبر تا بی اعتنایی هایی که از طرف زنان جاهل مغرض قریش به خدیجه داشتند. این بانو همچنین سال هایی طولانی شکنجه های جسمی و روحی دژخیمان مخالف را که بر همتای گرامی اش به خاطر دعوت به توحید و تقوا و رعایت مقررات خدا و حقوق بشر بود، تحمل کرد و همراهی پیامبر را به هیچ بهایی از دست نداد و با پذیرش تبعید و محاصره و تحمل گرسنگی و روزهای دشوار و بیداری شب های پر ترس و وحشت بر توفیقات خود می افزود. (طبری، ج ۲، ص ۷۹)

با انبوه مشکلاتی که داشتند رضایت و پاکدامنی و صبر ایشان سبب شد جز چهار با نوبی بهشتی باشد و مورد مباحث خداوند قرار گیرد همچنین بصیرت ژرف حضرت در انتخاب حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) باعث شد لقب اول زن مسلمان را به خود اختصاص دهد. (امامی، بی تا) ام المؤمنین به خدای متعال ایمانی آورد که هیچ شکی در آن نبود و در اطاعت خدای متعال بزرگ ترین اخلاص را داشت. هنگامی که به خدا ایمان آورد و پرستش بت و بتکده را به دور انداخت و آن را ناچیز شمرد و تمسخر کرد، مورد خشم قریش قرار گرفت.

خدیجه (سلام الله علیها) از بزرگترین بانوان اسلام به شمار می رود. او اولین زنی بود که به اسلام گروید چنان که علی بن ابی طالب (علیه السلام) اولین مردی بود که به اسلام روی آورد.

(تنقیح المقال، ج ۳، ص ۷۷). اولین زنی که نماز خواند، خدیجه بود. او انسانی روشن بین و دوراندیش بود. باگذشت علاقمند به معنویات، وزین و با وقار، معتقد به حق و حقیقت و متمایل به اخبار آسمانی بود. (بحارالانوار، ج ۱۶، ص ۲۱ و ۷۹) همین شرافت برای او بس که همسر رسول خدا بود و گسترش اسلام به کمک مال و ثروت او تحقق یافت. (سیرالاعلام النبلاء، ج ۲، ص ۱۱۱) خدیجه از کتب آسمانی آگاهی داشت و علاوه بر کثرت اموال و املاک، او را "ملکه بطحاء" می گفتند. از نظر عقل و زیرکی نیز برتری فوق العاده ای داشت. جالب این است که او از کسانی بود که انتظار ظهور پیامبر جدید را می کشید و همیشه از ورقه بن نوفل و دیگر علماء جوایب نشانه های نبوت می شد.

قبل از این که حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) به عنوان رسول برای مرم برگزیده شود، حضرت خدیجه ایمان خالص به خدای متعال آورد و بت و بتکده هایی را که قریش به دست خود ساخته بودند، کوچک شمرد و از شرک و بت پرستی تنفر جست. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) همچنین از صفت ارزشمند اخلاص برخوردار بود این بانوی معظمه عمل زیاد خود را مزین به زیور اخلاص نموده بود. و به ندرت پیدا می شود که کسی عمل زیادی را فقط و فقط برای خدا انجام داده باشد زیرا که معمولاً در چنین مواردی انسان بیشتر گرفتار وساوس شیطانی می شود و بلاخره تسلیم امر شیطان شده و با ظاهر نمائی و ریا عمل خود را حبط نموده و از بین می برد. اما حضرت خدیجه (سلام الله علیها) همه دارایی خود را صرف پیشرفت اسلام و اهداف مقدس همسر گرامیش رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) کرد و در این جهت گوی سبقت را از همه بانوان جهان ربود.

حضرت خدیجه (سلام الله علیها) دائماً به یاد خدا بود و ذکر خدا را می گفت و سرآمد زنان نیایشگر بود و حتی ایشان دو حرز مخصوص خود داشتند و مرتباً آن ذکرها را زمزمه می کردند. او از بانوان جاویدی است که صفاتش او را از بقیه زنان متمایز کرده است خدای متعال به ام المؤمنین بالاترین نوع احترام و عظمت را وعده داد. و مهر تأیید الهی بر عمل او خورد و بطوری مقرب درگاه خدا شد که پروردگار توسط جبرئیل به او سلام رساند (وزنه، بی تا)

وقتی حضرت خدیجه (سلام الله علیها) دریافت که سعادت مند شده، هر چه داشت در راه پیشرفت و موقعیت پیغمبر اسلام (صلی الله علیه و آله) انفاق کرد. او تمام اموال خویش را به پیامبر (صلی الله علیه و آله) بخشید و در راه نشر اسلام به مصرف رساند پس برای قدردانی از جهاد او و رنج هایی که از زن و مرد قریش دیده بود، بزرگترین و گرای ترین خانه را در فردوس اعلی برای او بنا کرد؛ همان طور که نام او را در دنیا جاوید و سیره عطرآگین او را برای زنان مسلمین در تمام دوران و زمان الگو قرار داد.

از القاب ایشان در آن زمان بانو پاک منش بانوی پربرکت و مبارک، سالار زنان گیتی، بانوی راستی و درستی، بانوی بلند مرتبه، بانوی پرفراز معنویت، زکیه یا بانوی پاک منش و بالنده، مرضیه یا بانوی مورد پسند خدا، و راضیه یا خشنود از تدبیر و تقدیر حکیمانه خدا می باشد. یتیمان او را «أُمُّ الْيَتَامَى»، بینوایان او را «أُمُّ الصَّعَالِيك»، مؤمنان او را «أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ» و کوثر جاری خلقت نیز او را «أُمُّ الزَّهْرَاءِ» یا سرچشمه کوثر می دانستند.

نتیجه گیری

حضرت خدیجه (سلام الله علیها) فرد صاحب جلال بزرگی و عفت و پاکدامنی در عصر خودشان بودند حتی قبل از اسلام آوردن در زمان عرب جاهلی به دلیل این صفات تحسین می شدند و مورد حسادت دیگران بودند ولی ایشان بدون توجه به عزت و احترامی که بین مردم داشتند، با ازدواج با پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) مورد سرزنش قرار گرفتند ولی با اراده قوی، بخاطر ایمان به هدف والایی که داشتند، تحمل کردند و به مقام عظیم نزد خداوند و پیامبرش دست یافتند. لازم است در جامعه کنونی بیشتر ابعاد زندگی این بانوی نمونه شناسانده شود و بعنوان الگو معرفی شوند.

منابع

۱. امامی، علی، بر کرانه فضائل خدیجه (س)، ماهانه قرآنی نسیم وحی.
۲. تهرانی، حسن (۱۳۹۳) خصائص ام المؤمنین خدیجه (س)، طوبای محبت.
۳. جمعی از نویسندگان، حضرت خدیجه (س) در تاریخ، پایگاه شهید آوینی.
۴. حمیری، ابن هشام، (۱۳۷۵ق)، السیره النبویه، بیروت: دارالوفاق.
۵. شریف قریشی، باقر، ام المؤمنین حضرت خدیجه (س)، مجمع جهانی شیعه شناسی.
۶. طبسی، محمد محسن، حضرت خدیجه (س) مادر امت، مؤسسه تحقیقاتی ولی عصر (ع).
۷. محمدزاده، محسن، حضرت خدیجه (س) (تاریخ در اسلام)، پژوهشکده باقر العلوم.
۸. مؤسسه جهانی سبطین، در وصف حضرت خدیجه (س)، بی جا: بی نا.
۹. واحد تحقیقات مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، القاب حضرت خدیجه (س)، مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان.
۱۰. وزنه، مهدی، ویژگی های شخصیتی حضرت خدیجه (س)، بی جا، بی نا.
۱۱. یعقوبی، احمد بن اسحاق، ۱۳۸۹، تاریخ یعقوبی، انتشارات علمی فرهنگی.